Nagy Ferenc
A francia diplomácia Trianon előtt és után

(DOCUMENTS DIPLOMATIQUES FRANCAIS SUR L'HISTOIRE DU BASSIN DES CARPATES 1918-1927., FRANCIA DIPLOMÁCIAI IRATOK A KÁRPÁT-MEDENCE TÖRTÉNETÉRŐL

Nagy ívű forrásfeltáró vállalkozásnak lehettünk tanúi: a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete égisze alatt Ádám Magda főszerkesztésében Ormos Mária, Litván György anyaggyűjtésében, illetve szerkesztésében (további közreműködő munkatársak: Borhi László, Dercze Zoltán, Litván Katalin, Majoros István és Cécile Vrain) a kutatók a franciaországi levéltárakban lévő, a Kárpát-medence történetére vonatkozó, tekintélyes mennyiségű dokumentumot tártak fel a párizsi École des Hautes Études en Sciences Sociales támogatásával és tettek közzé négy vaskos kötetben 1918–1927 évkörrel.

A közzététel fontosságát még inkább kiemeli az a tény, hogy a szóban forgó korszakra és különösen az 1918-20-as évekre vonatkozóan, magyar források csak nagyon hiányosan maradtak fenn az anyagőrző Országos Levéltár külügyminisztériumi levéltári gyűjteményében. Ezt a rendelkezésre álló töredékes magyar iratgyűjteményt némiképp kiegészíti az a két kötet forráskiadvány, amelyet a korabeli Külügyminisztérium jelentetett meg. Az első kötet 1939-ben jelent meg Deák Ferencnek a New York-i Columbia Egyetem professzorának és Újváry Dezsőnek a Külügyminisztérium Politikai osztálya követségi titkárának szerkesztésében (*Papers and Documents Relating to the Foreign Relations of Hungary I. 1919 augusztus-1920 december*. Szerk.: DEÁK FERENC és ÚJVÁRY DEZSŐ. Budapest, 1939.). A gyűjtemény az 1919 augusztusától az 1920. december végéig tartó időszakot öleli fel és 895 dokumentumot (követjelentéseket, számjeltáviratokat) tartalmaz, zömében angol nyelven. A második kötet 1946-ban jelent meg, szerkesztőként Újváry Dezsőt tüntették fel (*Papers and Documents Relating to the Foreign Relations of Hungary II. 1921 januar-augusztus.* Szerk.: ÚJVÁRY DEZSŐ, Budapest, 1946.). A közzétett 805 dokumentum az 1921. január-augusztusi időintervallumot öleli fel. Nem jelent meg, de fennmaradt a harmadik kötet ún. ideiglenes lenyomata, amely az Országos levéltár Külügyminisztériumi levéltára gyűjteményében található (OL K 63 77. tétel, év és szám nélkül, szerkesztő nélkül). Ebben a kötetben az 1921.szeptember-december közötti időszakra vonatkozóan 654 dokumentumot terveztek közzétenni.

A *Documents diplomatiques francais sur l'histoire du bassin des Carpates* című forráskiadvány-sorozat természetszerűleg a mennyiségen túl mind térben, mind időben nagyobb részletességgel tartalmaz dokumentumokat, mint a korabeli Külügyminisztérium föntebb említett kiadványai. Újdonsága abból a szempontból is figyelemreméltó, hogy az iratok jelentős része még Franciaországban sem látott napvilágot, ahol eddig két nagy sorozat már megjelent: az 1871 és 1914 közötti, valamint az 1932 utáni évek dokumentumai. A teljes körű közzétételt hátráltatta a Francia Külügyminisztérium levéltárának 1940. májusi pusztulása, továbbá ennek pótlására a fennmaradt követségi iratanyag rendszerezése. Újabban négy kötet megjelentetésére került sor az 1920. január és 1921 közötti időszakra vonatkozóan.

A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete gondozásában Magyarországon megjelent kiadványokban közzétett források zöme a Francia Külügyminisztérium levéltárából származik (AD-jelűek), amelyeket kiegészítenek a Szárazföldi Hadsereg Történelmi Szolgálata levéltárának dokumentumai (AG-jelűek), valamint a Nemzeti Levéltár forrásai (AN-jelűek). A publikált okmányok

egy további csoportját a Bibliothéque de Documentation Internatoinale Contemporaine úgynevezett Mantoux-dossziéi alkotják (BDIC-jelűek). Paul Mantoux tolmácstisztről van szó, akinek a béketárgyalások különböző fórumain készített feljegyzéseiről Litván György külön kötetet jelentetett meg (*Trianon felé. A győztes nagyhatalmak tárgyalásai Magyarországról. Paul Mantoux tolmácstiszt feljegyzései.* Szerk.: LITVÁN GYÖRGY. Budapest, 1998.).

A négy kötetben megjelentetett közel 1800 dokumentum köre változatos: követi jelentések, miniszteri utasítások, táviratok, tárgyalási jegyzőkönyvek (határmegállapító bizottságok, albizottságok, az antant Legfelsőbb Tanácsának ülésjegyzőkönyvei), beszámolók, feljegyzések. A dokumentumok szerzői a francia diplomatákon túl amerikai, angol, olasz külképviseleti munkatársak, katonai szakértők. A források származási helye nemcsak Párizs, Bécs vagy Budapest, hanem a Magyarországot körülvevő államok fővárosai, továbbá London és Róma. A források tartalma a Kárpát-medence térsége történetének átfogó megismerését segíti. A teljesség igénye nélkül a korszak olyan problémáiról kaphatunk árnyaltabb képet, mint Ausztria-Magyarország megszűnése, a határrendezések, az utódállamok létrejötte, a békekonferencia előkészítése, a békedelegációk szereplése, a francia-magyar tárgyalások, IV. Károly király visszatérési kísérletei, a soproni népszavazás, kölcsönügyek, optáns ügyek, a frankhamisítási ügy stb. Minden kötet egy áttekintő táblázattal indul, amely tartalmazza sorrendben a közölt dokumentumok sorszámát, keltét, eredetét, és tárgyát. A lábjegyzetek rendszeresen utalnak a különböző közölt forrásokra, ha azok között valamilyen összefüggés van, megadva a vonatkozó dokumentum számát. A köteteket hely- és személynév mutató zárja. A személynevek esetében feltüntetik a közszereplő beosztását is.

Külön említést érdemel, hogy a szerkesztők az első három kötet egy-egy magyar nyelvű változatát is közreadták. Ezek a kiadványok válogatást tartalmaznak az eredeti forrásgyűjteményből, összesen 589 dokumentumot 1918 novemberétől 1921. december végéig terjedően. A lábjegyzetek itt is utalnak a kapcsolatos dokumentumokra. A válogatás jellegéből adódóan azonban nem minden kapcsolódó irat lelhető fel a szűkebb tartalmú magyar változatban, ennyiben az adott problémakör áttekinthetősége nem mindig teljes. A magyar nyelvű forrásgyűjtemény nem tartalmaz áttekintő táblázatot, a személynévmutatónál nem tüntetik fel az adott személy beosztását. Mindezektől függetlenül – a magyarországi források igen korlátozott fennmaradása miatt – a korszak problémájával foglalkozók nagy haszonnal forgathatják a magyar nyelvű köteteket is.

DOCUMENTS DIPLOMATIQUES FRANCAIS SUR L'HISTOIRE DU BASSIN DES CARPATES 1918-1927., Sorozat főszerkesztő: Ádám Magda

I. kötet: 1918. október 2. – 1919. augusztus 1. Budapest, 1993. 868 p.
II. kötet: 1919. augusztus 1. – 1920. június 26. Budapest, 1995. 676 p.
III. kötet: 1920. július 1. – 1921. december 31. Budapest, l999. 804 p.
IV. kötet: 1922. január 9. – 1927. december 11. Budapest, 2002. 632 p.

FRANCIA DIPLOMÁCIAI IRATOK A KÁRPÁT-MEDENCE TÖRTÉNETÉRŐL. Összeállította és szerkesztette: Ádám Magda és Ormos Mária

I. kötet: 1918. november 2. – 1919. július 31. Budapest, 1999. 395 p.
II. kötet: 1919. augusztus 1. – 1920. június 26. Budapest, 2004. 348. p.
III. kötet: 1920. július 1. – 1921. december 31. Budapest, 2006. 333. p.